

Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα:

Ιστορικές Καταβολές και Οι Προσκλήσεις Μπροστά μας

Η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων στην Ελλάδα ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, επί υπουργίας του Στέφανου Μάνου, όταν η Ελλάδα προσαρμοζόταν, υπό πίεση και τότε, στις νέες πραγματικότητες που είχαν διαμορφωθεί στην Ευρώπη τη δεκαετία του '80. Σήμερα, η νέα φάση τους έρχεται και πάλι ως κεντρικό σημείο μιας προσπάθειας ριζικού μετασχηματισμού και δομικής αναδιάρθρωσης της οικονομίας, στο πλαίσιο του ευρύτερου στόχου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάκτηση του ευρωπαϊκού βηματισμού της χώρας.

Η διεθνής εμπειρία και βιβλιογραφία, σε συνδυασμό με την εμπειρία, που έχει ήδη αποκτηθεί, δείχνει και τι μπορούν να πετύχουν οι ιδιωτικοποιήσεις, αλλά και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για τη μεγιστοποίηση του οφέλους.

Έτσι, οι ιδιωτικοποιήσεις: **1)** Έχουν θετική επίπτωση στη συνολική εθνική παραγωγή και τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, κυρίως όταν συνοδεύονται από ευρύτατες συμπληρωματικές μεταρρυθμίσεις, όπως η ενίσχυση του ανταγωνισμού, ο θεσμικός εκσυγχρονισμός, η ανάπτυξη των κεφαλαιαγορών και η μείωση του παρεμβατικού ρόλου του κράτους στην οικονομία. **2)** Τείνουν να βελτιώνουν τη συνολική παραγωγικότητα της επιχείρησης. Ιδιαίτερα η βελτίωση φαίνεται να είναι μεγαλύτερη όταν οι μέτοχοι είναι ξένοι και λίγοι, παρά όταν είναι εγχώριοι και πολυάριθμοι. **3)** Τείνουν να βελτιώνουν τα έσοδα και την κερδοφορία της επιχείρησης, ενώ τα αποτελέσματα στην παραγωγικότητα της εργασίας και την απασχόληση είναι μικρότερα, αλλά θετικά.

Πρέπει να ξέρουμε ποιες προσδοκίες είναι εύλογες και ποιες όχι. Έχουμε την εμπειρία των μαζικών ιδιωτικοποιήσεων στην Ανατολική Ευρώπη, όπου το ποσοστό του ιδιωτικού τομέα στο ΑΕΠ αυξήθηκε από 10-15% το 1990 στο 70%-80% το 2006. Η εμπειρία δείχνει ότι μαζικές και υπό πίεση ιδιωτικοποιήσεις, ιδιαίτερα όταν επιδιώκεται πολυπληθής μετοχική σύνθεση μέσω της διανομής vouchers στο κοινό, δεν στέφονται με επιτυχία.

Στα 20 χρόνια, που μεσολάβησαν, το σύνολο των κρατικών εσόδων από ιδιωτικοποιήσεις κάθε μορφής στην Ελλάδα προσεγγίζει τα € 24 δισεκ.. Το κυρίαρχο, δε, στοιχείο των ιδιωτικοποιήσεων ήταν οι μετοχοποιήσεις εταιρειών του Δημοσίου με εισπρακτικό προσανατολισμό και με διατήρηση του μετοχικού ελέγχου και της διοίκησης.

Το Πολιτικό Σύστημα Αντίθετο στις Ιδιωτικοποιήσεις

Είναι, επίσης, αλήθεια ότι όλα αυτά τα χρόνια, το ελληνικό πολιτικό σύστημα αλλά και η ελληνική κοινωνία, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ήταν αντίθετοι και δεν κατανόησαν τη διαρθρωτική και αναπτυξιακή διάσταση των ιδιωτικοποιήσεων και της αξιοποίησης των περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου.

Πρόσφατα, όμως, από τρέχουσες μετρήσεις της κοινής γνώμης διαφαίνεται ότι υπάρχει μια ανατροπή: η δημοσιονομική κρίση, αποτέλεσμα της συσσώρευσης χρέους και ελλειμμάτων του Δημόσιου Τομέα, καθώς και η αναποτελεσματικότητα των δημοσίων επιχειρήσεων που κοστίζουν υπέρμετρα στον Έλληνα πολίτη, χωρίς να του προσφέρουν υπηρεσίες ανταγωνιστικές και ποιοτικές, άρχισαν να κλονίζουν κρατικιστικές πεποιθήσεις και στερεότυπα δεκαετιών, με αποτέλεσμα η πεποίθηση υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων να εξελίσσεται σε πλειοψηφούσα άποψη.

Η αντίθεση της κοινωνικής πλειοψηφίας στην Ελλάδα στη διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων τα προηγούμενα χρόνια συνδέεται με την αντίθεση του πολιτικού συστήματος, που εξέφραζε την κυριαρχία ενός συγκεκριμένου ιδεολογικού σχήματος στη χώρα μας, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως: **1)** την επικράτηση, τις τελευταίες δεκαετίες, ενός κρατικοδίαιτου και κρατικοκεντρικού αναπτυξιακού προτύπου λειτουργίας της οικονομίας και ενός πελατειακού και συντεχνιακού συστήματος παροχών και παρέμβασης στην οικονομία, **2)** την κυριαρχία ενός εχθρικού περιβάλλοντος για το ιδιωτικό επιχειρείν και την επιχειρηματικότητα σε όλα τα επίπεδα της ελληνικής κοινωνικής και πολιτικής διαστρωμάτωσης, που τροφοδοτήθηκαν από τις αποτυχίες της επιχειρηματικότητας και των αναγκαίων, τις δεκαετίες του '70 και '80, κρατικοποιήσεων, **3)** στη διαμόρφωση διαπλεκόμενων σχέσεων μεταξύ του πολιτικού συστήματος και ιδιωτικών επιχειρηματικών συμφερόντων, που απολάμβαναν προνομιακούς όρους σχέσεων με τον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα σε όλο το φάσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων, **4)** την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων μεταξύ του πολιτικού συστήματος και του συνδικαλιστικού κινήματος στις ΔΕΚΟ.

Οι σχέσεις αυτές καταδυνάστευσαν επί δεκαετίες ολόκληρο το Δημόσιο Τομέα, Οργανισμούς και Δημόσιες Επιχειρήσεις, όπου αναπτύχθηκε ο πελατειακός μηχανισμός διορισμού υμετέρων και κομματικών στρατών, που με τη σειρά τους διασφάλιζαν απολαβές και προνόμια μέχρι και τρεις φορές υψηλότερα των αντίστοιχων του ιδιωτικού τομέα και, σταδιακά, εθίστηκαν στη συνδιαχείριση των εταιριών και την άσκηση εξουσίας.

Κάθε προσπάθεια ιδιωτικοποίησης προσέκρουε στα αλληλοεξαρτώμενα συμφέροντα πολιτικού και συνδικαλιστικού συστήματος. Άρα, το πολιτικό σύστημα ήταν, με ελάχιστες εξαιρέσεις και ανεξαρτήτως εναλλαγών κομμάτων γενικά, αντίθετο στις ιδιωτικοποιήσεις αποκλείοντας και ενοχοποιώντας κάθε συζήτηση για τη διαρθρωτική και αναπτυξιακή διάσταση των ιδιωτικοποιήσεων.

Παράλληλα, ανεχόταν ή/και τροφοδοτούσε την απομάκρυνση των ΔΕΚΟ από τη βασική τους αποστολή, που είναι η εξυπηρέτηση των πολιτών με ανταγωνιστικές τιμές, ποιοτικές υπηρεσίες και διαφανείς όρους λειτουργίας, χωρίς ζημιές, υπερδανεισμό και επιβάρυνση του κοινωνικού συνόλου.

Είναι εντυπωσιακό ότι σπάνια γίνεται συζήτηση ουσίας γύρω από τις ΔΕΚΟ αναφορικά με τη βασική αποστολή τους που είναι: **1)** να προσφέρουν, σήμερα, ποιοτικές και σύγχρονες υπηρεσίες στους πολίτες, **2)** να διατηρούν ανταγωνιστικές τιμές και σε κάθε περίπτωση χαμηλότερες από τις αντίστοιχες του ιδιωτικού τομέα,

κάτω από τις ίδιες συνθήκες λειτουργίας, επιτελώντας τον κοινωνικό τους ρόλο, **3)** να εφαρμόζουν τους κανόνες οικονομικής πειθαρχίας, ορθολογικής διαχείρισης, και σύγχρονης διοίκησης, ώστε να μην είναι ζημιογόνες επιβαρύνοντας το κοινωνικό σύνολο με συνεχείς επιδοτήσεις και κυρίως με συσσώρευση χρέους, και **4)** να τηρούν τους κανόνες διαφάνειας, λογοδοσίας, εποπτείας, αξιοκρατίας, εταιρικής και κοινωνικής ευθύνης, γιατί διαχειρίζονται δημόσιο χρήμα.

Κατά τη γνώμη μου, καμία από τις παραπάνω αποστολές δεν φαίνεται ότι έχει ικανοποιηθεί στην Ελλάδα.

Η αλλαγή στην κοινωνία και τον πολιτικό σχηματισμό της παραπάνω κυρίαρχης αντίληψης λειτουργίας του ευρύτερου δημοσίου τομέα και η ανατροπή των υφιστάμενων παθογενών δομών και σχέσεων, αποτελούν την πολιτική προϋπόθεση για την επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων και την ένταξή τους σε μία νέα αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας.

Μεγάλο Πρόγραμμα Ιδιωτικοποιήσεων

Η Ελλάδα καλείται, σήμερα, να προχωρήσει ταχύτατα και υπό πίεση σε ένα μεγάλο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων και αξιοποίησης της Δημόσιας Περιουσίας.

Ενώ είχε αρχικά εκτιμηθεί ότι ένα πρόγραμμα € 50 δισεκ. εσόδων από ιδιωτικοποιήσεις και αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας είναι εφικτό, τώρα το ποσό έχει μειωθεί στα € 19 δισεκ. μέχρι το 2015, στόχος που εξακολουθεί κατά τη γνώμη μου να είναι ιδιαίτερο αισιόδοξος, με τις παρούσες δομές αποφάσεων, ταχύτητα υλοποίησης και συνθήκες αγοράς.

Υπάρχουν τρεις σημαντικές κατηγορίες ιδιωτικοποιήσεων: **1)** πωλήσεις εταιριών και εκχώρηση της ευθύνης διαχείρισης σε ιδιώτες (20% του συνόλου), **2)** αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας και της δημόσιας γης (50% του συνόλου), και **3)** αξιοποίηση των δικαιωμάτων και παραχωρήσεων (30% του συνόλου).

Είναι ενδιαφέρον να τονίσουμε στο σημείο αυτό, ότι δομές τύπου EURECA, όπου τα περιουσιακά στοιχεία της Ελλάδας θα δεσμεύονταν σε μία διεθνή νομική οντότητα, υπέρ του EFSF, το οποίο θα μας δάνειζε, με στόχο κυρίως την εξαγορά υφιστάμενου δημοσίου χρέους και τη χρηματοδότηση επενδύσεων, είχε μεγάλο ενδιαφέρον και πρακτική χρησιμότητα πριν μερικούς μήνες όταν η κατάσταση δεν είχε χειροτερεύσει τόσο δραματικά.

Τώρα που βρισκόμαστε μπροστά στην ολοκλήρωση ενός νέου μεγάλου πακέτου βοήθειας προς την Ελλάδα, το EURECA στην αρχική μορφή φαίνεται μάλλον ξεπερασμένο από τα γεγονότα.

Συγκεκριμένα, το ύψος της νέας επίσημης βοήθειας θα ξεπεράσει τα € 130 δισεκ., με ακόμα χαμηλότερο από το αρχικά συμφωνηθέν επιτόκιο και χωρίς να ζητηθούν εμπράγματα εξασφαλίσεις, με εξαίρεση τη Φιλανδία, το ύψος της διαγραφής δημοσίου χρέους στην κατοχή ιδιωτών μέσω του PSI εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει τα € 107 δισεκ., ενώ το χαμηλό μεσοσταθμικό επιτόκιο των νέων ομολόγων,

μεσοσταθμικό κοντά στο 3,65% για 30 χρόνια, βελτιώνει περαιτέρω την αποκλιμάκωση της δυναμικής του λόγου χρέους προς ΑΕΠ. Επιπλέον, είναι πολύπλοκα και χρονοβόρα τα διαδικαστικά προετοιμασίας και υλοποίησης ενός τέτοιου εγχειρήματος τύπου EURECA, ενώ η αξία των περιουσιακών στοιχείων έχει μειωθεί δραματικά από την πρωτοεμφάνιση της πρότασης.

Μία παρεμφερής πρόταση, που μπορεί να έχει κάποιο ενδιαφέρον σήμερα είναι, η Ελλάδα να εκχωρήσει σε εταιρεία ειδικού σκοπού στο εξωτερικό όλες τις μελλοντικές εισπράξεις από έργα παραχωρήσεων (όπως η Αττική Οδός, η Εγνατία Οδός, τα λιμάνια, οι μεγάλοι οδικοί άξονες) και τις συμβάσεις αξιοποίησης περιουσίας όπως το Ελληνικό. Με την ενεχυρίαση των παραπάνω εξασφαλίσεων, οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θα μπορούσαν να διαμορφώσουν ένα μεγάλο, στοχευμένο πρόγραμμα χρηματοδότησης επενδύσεων από ιδιωτικές επιχειρήσεις και του προγράμματος ΣΔΙΤ στην Ελλάδα, με τη διαμεσολάβηση και διαχείριση των τραπεζών, με ευνοϊκούς όρους δανεισμού, για να τονωθούν οι ιδιωτικές επενδύσεις και η ανάπτυξη. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θα μπορούσε να συγχρηματοδοτεί με τις τράπεζες και το ΕΣΠΑ τις παραπάνω ιδιωτικές επενδύσεις, σε πολλαπλάσιο ποσό των εκχωρηθέντων εξασφαλίσεων (μόχλευση), γιατί θα έχει από κοινού με τις τράπεζες επιπρόσθετες εξασφαλίσεις τις προσημειώσεις στα προς χρηματοδότηση ιδιωτικά έργα.

Παρά τις προσπάθειες, το κυρίαρχο στοιχείο των ιδιωτικοποιήσεων, σήμερα, παραμένει η είσπραξη εσόδων για δημοσιονομικούς λόγους κάτω από την πίεση των αρνητικών εξελίξεων, αλλά και η βίαιη συρρίκνωση του δημοσίου τομέα, ώστε οι αμαρτίες του χθες να μην επαναληφθούν.

Σε μία χώρα, όμως, που οι ιδιωτικές επενδύσεις έχουν καταρρεύσει από 24% του ΑΕΠ το 2007 σε 13,4%, περίπου, σήμερα, οι ξένες επενδύσεις απομακρύνονται από την Ελλάδα και οι δημόσιες επενδύσεις συρρικνούνται, κυρίαρχο στοιχείο της αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας πρέπει να είναι η αναπτυξιακή διάσταση και η προσέλευση εγχώριων και ξένων επενδύσεων, στο πλαίσιο μιας νέας εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής, που θα συμπεριλαμβάνει φιλικές για το επιχειρείν μεταρρυθμίσεις, άνοιγμα των αγορών στον ανταγωνισμό, ριζική αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης, έντονη ανάπτυξη της οικονομικής εξωστρέφειας και άνθιση των ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων.

Εισηγμένες Εταιρείες

Ενδεικτικά να αναφέρω ότι, η σημερινή αξία όλων των εισηγμένων υπό δημόσιο έλεγχο εταιριών προσεγγίζει τα €3 δισεκ., όταν στις αρχές του 2007 η αντίστοιχη αξία ήταν πάνω από €15 δισεκ. Άρα, η ταχύτατη και άμεση ρευστοποίηση των παραπάνω συμμετοχών στο σημερινό επενδυτικό και χρηματιστηριακό κλίμα δεν συμβάλλει παρά ελάχιστα στη μείωση του Δημοσίου Χρέους – ενώ θα τροφοδοτήσει με επιχειρήματα και όσους είναι, είτε από συμφέρον είτε ιδεολογικά, αντίθετοι συκοφαντώντας έτσι συνολικά τη διαδικασία.

Πώς μπορούμε να το αποτρέψουμε; Κατά τη γνώμη μου, οι πωλήσεις των παραπάνω στρατηγικών μεριδίων του Δημοσίου, αφού δεν έχουμε χρόνο να βρούμε προσφορότερες συνθήκες, πρέπει να συνδυαστούν εναλλακτικά ή σωρευτικά: **α)** με τη δέσμευση για υλοποίηση από τον επενδυτή συγκεκριμένου επενδυτικού προγράμματος, ώστε να διασφαλίζεται η αναπτυξιακή διάσταση, **β)** με ρήτρες συμμετοχής στα μελλοντικά κέρδη της εταιρίας, ή διαφάλισης υπέρ του Δημοσίου, τμήματος της χρηματιστηριακής υπεραξίας (upside), και **γ)** με την πώληση μικρότερου πακέτου μετοχών, σήμερα, αλλά οπωσδήποτε με εκχώρηση της διοίκησης μέσω συμφωνίας μετόχων, ώστε να διατεθεί το υπόλοιπο σε καλύτερες συνθήκες στο μέλλον, είτε στην αγορά, ή στο στρατηγικό επενδυτή.

Μη Εισηγμένες Εταιρείες

Υπάρχουν, σήμερα, 140 περίπου μη εισηγμένες εταιρίες και Οργανισμοί υπό τον έλεγχο του Δημοσίου με συνολικό οικονομικό έλλειμμα, πριν τις επιχορηγήσεις και το επενδυτικό τους πρόγραμμα, κοντά στα €2,5 δισεκ. με βάση τις εκτιμήσεις του προϋπολογισμού για το 2011. Βασικός τροφοδότης των ελλειμμάτων στις ΔΕΚΟ είναι 11 εταιρίες, κυρίως, στις συγκοινωνίες με αρνητικό οικονομικό αποτέλεσμα που αθροίζει κοντά στο 90% του συνολικού ελλείμματος των ΔΕΚΟ.

Το συμπέρασμα είναι ότι δεν υπάρχουν παρά λίγες εταιρείες (κυρίως στους τομείς της ενέργειας και των αεροδρομίων), που θα μπορούσαν να ιδιωτικοποιηθούν στον παραπάνω κατάλογο, εκτός αν αποφασίσουμε πιο ριζοσπαστικές παρεμβάσεις, που δεν βρίσκονται σήμερα στην ατζέντα και είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσουν πλήθος αντιδράσεων, όπως: **1)** ιδιωτικοποιήσεις π.χ. στον τομέα των συγκοινωνιών (οι αστικές συγκοινωνίες στα Χανιά είναι ιδιωτικές και στη Θεσσαλονίκη είναι συνεταιρισμός ιδιωτών και μια χαρά φαίνεται να λειτουργούν), **2)** outsourcing των προσφερομένων κοινωνικών υπηρεσιών και **3)** εκχώρηση ζημιωγόνων εταιρειών του Δημοσίου εκτός των κλάδων κοινής ωφέλειας στους εργαζόμενους, έναντι € 1 και απαλλαγμένων μάλιστα από τα υφιστάμενα χρέη (π.χ. ΕΛΒΟ, ΠΥΡΚΑΛ). Αν δεν το δεχθούν, να προσφέρουμε το ίδιο πακέτο με πλειοδοτικό διαγωνισμό, σε ιδιώτες επενδυτές.

Πάντως, το βάρος της προσπάθειας στις μη εισηγμένες ζημιωγόνες εταιρείες και οργανισμούς του δημοσίου, που δεν μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν και να αξιοποιηθούν με τις παραπάνω διαδικασίες, θα πρέπει να επικεντρωθεί στον σοβαρό εξορθολογισμό των δαπανών, στη διαμόρφωση της κατάλληλης τιμολογιακής πολιτικής, στην αναδιάρθρωση και συγχώνευση των εταιρειών και στο κλείσιμο όλων εκείνων, που δεν έχουν καμία παραγωγική και κοινωνική αποτελεσματικότητα.

Αξιοποίηση Ακινήτων

Η αξιοποίηση των ακινήτων είναι μια χρονοβόρα και δύσκολη υπόθεση και οι εκτιμήσεις για περιουσία €300 δισεκ. ανήκουν στη σφαίρα της επιστημονικής φαντασίας. Ακόμα και σήμερα, δεν έχει χαρτογραφηθεί και εκτιμηθεί η ακίνητη περιουσία του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα, συμπεριλαμβανομένων των ΔΕΚΟ, Ασφαλιστικών Ταμείων και Οργανισμών.

Πολλά από τα ακίνητα έχουν σοβαρά νομικά και χωροταξικά ζητήματα, πολεοδομικές παραβάσεις, ενώ άλλα έχουν απαξιωθεί καθώς έχουν εγκαταλειφθεί ή δεν έχουν συντηρηθεί για χρόνια.

Τους τελευταίους μήνες και μετά από διετή, τουλάχιστον, προετοιμασία, έχουν εντοπιστεί γύρω στα 30 ιδιοχρησιμοποιούμενα ακίνητα του Δημοσίου, εκτιμώμενης αξίας €350 - €400 εκατ., τα οποία οδεύουν προς αξιοποίηση μέσω της πώλησής τους σε ιδιώτες και με ταυτόχρονη μίσθωσή τους στο Δημόσιο (με απόδοση περίπου 9%). Η διαδικασία αξιοποίησης των ακινήτων του ευρύτερου Δημοσίου Τομέα χρειάζεται αρκετό χρόνο, ενώ η στενότητα ρευστότητας στην αγορά, ο νόμος Κατσέλη για τις μακροχρόνιες μισθώσεις, τα υψηλά επιτόκια δανεισμού και η μεγάλη προσφορά ιδιωτικών ακινήτων, καθιστούν ακόμα πιο δύσκολη την άσκηση.

Ίσως, παράλληλα θα πρέπει να εξεταστεί η δημιουργία 2 – 3 εξειδικευμένων εταιρειών ανάπτυξης και διαχείρισης ακινήτων του Δημοσίου. Η άντληση κεφαλαίων για τη χρηματοδότησή τους μπορεί να γίνει είτε με την εισαγωγή των παραπάνω εταιρειών στο ΧΑΑ με διάθεση υφιστάμενων μετοχών, είτε με διάθεση μετοχών με ιδιωτική τοποθέτηση σε στρατηγικούς ιδιώτες επενδυτές, αλλά και με ενεργοποίηση του δανεισμού από τις εταιρείες για μόχλευση. Επιπλέον, η διαχείριση θα μπορούσε να ανατεθεί σε ιδιωτικούς εξειδικευμένους φορείς, αφού υποχρεωθούν οι τελευταίοι – ως προϋπόθεση – να συνεπενδύσουν με μετρητά στις παραπάνω εταιρείες ακινήτων.

Δικαιώματα / Παραχωρήσεις

Τέλος, το τμήμα των ιδιωτικοποιήσεων που αφορά: **1)** την πώληση δικαιωμάτων (π.χ. φάσματα επικοινωνίας), **2)** τις παραχωρήσεις γης για ανάπτυξη (π.χ. Ελληνικό), **3)** τις παραχωρήσεις για ανάπτυξη των υποδομών - αεροδρόμια, λιμάνια, εναλλακτικές πηγές ενέργειας, τουριστικές εγκαταστάσεις, οδικά δίκτυα, διαχείριση αποβλήτων, υδάτινοι πόροι και **4)** τις συμπράξεις ιδιωτικού με Δημόσιο Τομέα για δημόσια έργα, έχουν όλα έντονο αναπτυξιακό χαρακτήρα, αλλά απαιτούν σημαντικό χρόνο και προετοιμασία για την αξιοποίησή τους.

Τα μεγάλα οδικά έργα έχουν σταματήσει εδώ και δύο χρόνια και οι υπεύθυνοι ακόμα συνεδριάζουν για να επιλύσουν τα εκκρεμή ζητήματα. Το προσχέδιο του νομοσχεδίου για το πλαίσιο αξιοποίησης του πρώην αεροδρομίου «Ελληνικό» μόλις δημοσιεύθηκε μετά από δύο χρόνια προσπάθειας. Κανένα νέο ΣΔΙΤ δεν προχωράει, κυρίως λόγω έλλειψης χρηματοδότησης και η εξυγίανση της ΥΠΑ παραμένει στα χαρτιά για χρόνια. Τα έργα παραχώρησης, αν ξεκινήσουν όλα σήμερα, δεν θα αποδώσουν έσοδα, ούτε αναπτυξιακό μέρισμα τα επόμενα 2 – 3 χρόνια, αλλά η υλοποίησή τους θα θέσει τις βάσεις για μια σταθερή μακροχρόνια αναπτυξιακή πορεία, για ένα μεγάλο αναπτυξιακό μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας.

Το ΤΑΔΠ και τα Προβλήματα Ιδιωτικοποιήσεων

Η δημιουργία του Ταμείου Αξιοποίησης Δημόσιας Περιουσίας ήταν ένα σωστό βήμα, μετά από δυο χρόνια σχεδόν μηδενικών ιδιωτικοποιήσεων, αλλά τολμώ να πω χωρίς να παρεξηγηθώ ότι η πρόοδος που έχει σημειωθεί δεν είναι ικανοποιητική, γιατί η

δομή του και η διαδικασία λήψης των αποφάσεων είναι αρκετά γραφειοκρατική και πολιτικοποιημένη, παρά τις μεγάλες προσπάθειες και ικανότητες του κ. Μητρόπουλου.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να είναι σαφές σε όλους ότι στη σημερινή συγκυρία, οι ιδιωτικοποιήσεις είναι δύσκολες και για αντικειμενικούς λόγους. Ενδεικτικά μόνο να αναφέρω: το αρνητικό διεθνές περιβάλλον, τους κινδύνους και τις αβεβαιότητες στις αγορές, τους επιβραδυνόμενους ρυθμούς ανάπτυξης, τη διαδικασία δανειακής απομόχλευσης των ευρωπαϊκών τραπεζών και τα ανοδικά spreads για την ανάληψη πιστωτικού κινδύνου. Ακόμη, η εκτιμώμενη από τις αγορές υψηλή πιθανότητα χρεοκοπίας και επιστροφής στη δραχμή, αποτρέπει οποιαδήποτε σκέψη για επενδύσεις. Η στενότητα ρευστότητας του εγχώριου τραπεζικού συστήματος δε διευκολύνει επενδύσεις από το εγχώριο επιχειρηματικό κεφάλαιο, ενώ και το επιχειρηματικό περιβάλλον παραμένει προβληματικό, χωρίς άρση των γραφειοκρατικών και άλλων εμποδίων.

Αυτό σημαίνει ότι για να πετύχει το πρόγραμμα μέσα σε αντίξοες συνθήκες, θα χρειαστεί πέρα από τεχνοκρατική επάρκεια, σταθερή πολιτική βούληση και διεύρυνση της κοινωνικής υποστήριξης. Προϋπόθεση για αυτό είναι η καθαρότητα στη στόχευση και η διαφάνεια στην εκτέλεση: να ξέρουμε τι θέλουμε και πώς να το πετύχουμε.

Επομένως, κάθε κίνηση πρέπει να στηρίζεται σε ξεκάθαρα και καθαρά διατυπωμένα κριτήρια: **1)** Στις ιδιωτικοποιήσεις με αναπτυξιακή διάσταση το οικονομικό προϊόν δεν είναι ούτε το αποκλειστικό, ούτε το βασικό κριτήριο. Να είμαστε προετοιμασμένοι να αποδεχθούμε χαμηλότερο τίμημα έναντι δεσμεύσεων για επενδύσεις και ανάπτυξη της εταιρείας, **2)** Προτεραιοποιούμε πρώτα την πώληση assets, που η αξία τους είναι καλή σήμερα στην αγορά (π.χ. εταιρείες ενέργειας, αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος). Άλλα που είναι υποτιμημένα (π.χ. Τράπεζες), να αναδιαρθρωθούν πρώτα και να δομηθούν με τρόπο που να επαυξάνουν για το Δημόσιο τη μελλοντική υπεραξία πριν πουληθούν, **3)** Για τις ζημιογόνες Δημόσιες Επιχειρήσεις, η εξυγίανση και η βελτίωση του κόστους λειτουργίας προηγείται της ιδιωτικοποίησης. Στην ακίνητη περιουσία, πρώτα ξεκαθαρίζουμε τους τίτλους ιδιοκτησίας, τα άλλα προβλήματα, καθώς και τα δικαιώματα γης και μετά ακολουθεί η αξιοποίηση (χρήση γης, περιβαλλοντολογικά θέματα, χωροταξικά, αιγιαλός, σχέση με τοπική αυτοδιοίκηση, zoning, etc.), **4)** Για στρατηγικής σημασίας επιχειρήσεις, σε πολύ χαμηλή τρέχουσα χρηματιστηριακή αξία, μπορεί να εκχωρηθεί η διαχείριση ενδεχομένως μαζί με ένα σημαντικό ποσοστό συμμετοχής σε στρατηγικό μέτοχο και να διατηρηθεί μειωθητικό ποσοστό από το Δημόσιο για να καρπωθεί μελλοντικές υπεραξίες.

Οι ιδιωτικοποιήσεις έχουν κι ένα άλλο, παράπλευρο αλλά καθόλου ασήμαντο όφελος για την κοινωνία. Περιορίζουν το πελατειακό κράτος, την ώρα που απελευθερώνουν πολύτιμους πόρους για την παραγωγική οικονομία, μηδενίζουν την αιμορραγία αν οι εταιρείες είναι ζημιογόνες και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας αν συνδεθούν με σοβαρό αναπτυξιακό πρόγραμμα. Στη διαδικασία αυτή δεν πρέπει να υπάρχουν

προκαταλήψεις ως προς τα εργαλεία – και υπάρχει πια, με βάση τη διεθνή εμπειρία δεκαετιών, πλήθος εργαλείων και τεχνικών που μπορούν και πρέπει να αξιοποιηθούν.

Επιπλέον, οι ιδιωτικοποιήσεις μπορούν να έχουν στη σημερινή συγκυρία δύο ακόμη κίριας σημασίας θετικές επιδράσεις:

πρώτον, να δώσουν ένα πρώιμο σήμα, προς τους εταίρους και τις αγορές, ότι η προσπάθεια συνεχίζεται με συνέπεια και δέσμευση, κάτι που είναι αναγκαίο ώστε να αρχίσει η ανάκτηση της εμπιστοσύνης προς τη χώρα. Εμπιστοσύνη χωρίς την οποία, όσο και αν οι επενδυτικές ευκαιρίες στην Ελλάδα είναι πολλές και ελκυστικές, δεν πρόκειται να προσελκύσουν ούτε το ξένο, ούτε το εγχώριο επενδυτικό ενδιαφέρον.

δεύτερον, να δώσουν και προς τα μέσα, προς τους πολίτες και την ελληνική κοινωνία, θετικό μήνυμα ότι η προσπάθεια αποδίδει, η οικονομία αρχίζει να κινείται, το κλίμα αρχίζει να αλλάζει. Να είναι το πρώτο φως στο τούνελ.

Επιπρόσθετα, λιγότερο προφανές αλλά εξαιρετικά σημαντικό: καθαρές, διαφανείς, ιεραρχημένες και στοχευμένες ιδιωτικοποιήσεις μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά στην ανάδυση μιας νέας επιχειρηματικής τάξης, που να κινείται μακριά από την προστασία και τη θαλπωρή των κρατικών εργασιών, οι οποίες ούτως ή άλλως μειώνονται δραματικά, μιας τάξης, που θα αναλαμβάνει δυναμικές πρωτοβουλίες και επιχειρηματικούς κινδύνους, θα είναι διεθνοποιημένη και θα στέκεται με αξιώσεις και πλεονεκτήματα απέναντι στο διεθνή ανταγωνισμό χωρίς κρατικά δεκανίκια, διατηρώντας αίσθημα κοινωνικής και εταιρικής ευθύνης, εν τέλει αίσθημα ευθύνης απέναντι στην ίδια τη χώρα της.

Η επιχειρηματικότητα και το ιδιωτικό επιχειρείν, τουλάχιστον στην Ελλάδα, δεν είναι χωρίς τις δικές του ατέλειες, αποτυχίες και ευθύνες. Δεν υπάρχει το απόλυτα υγιές και καθαρό ιδιωτικό επιχειρείν και απέναντι το γκρίζο και παθογενές κρατικό. Έχουμε περιπτώσεις, που το σπάσιμο του κρατικού μονοπωλίου και το άνοιγμα των αγορών στον ανταγωνισμό έχει οδηγήσει στη δημιουργία θνησιγενών και προβληματικών ιδιωτικών επιχειρήσεων (π.χ. αγορά ηλεκτρισμού).

Έχουμε ιδιωτικές επιχειρήσεις, που δεν τηρούν τους νόμους και επιβιώνουν ιδιοποιώντας έσοδα υπέρ τρίτων, μη τηρώντας την εργατική νομοθεσία, «αξιοποιώντας» αναπτυξιακούς νόμους και κοινοτικά προγράμματα και εμπλεκόμενες σε γκρίζες περιοχές εμπορικών συναλλαγών. Έχουμε ιδιωτικές επιχειρήσεις, που κυριαρχούν στην εγχώρια αγορά, όχι γιατί έχουν διαμορφώσει ένα τεχνολογικό ή ποιοτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, αλλά γιατί έχουν διασφαλίσει προνομιακούς όρους οικονομικών σχέσεων με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Έχουμε κυρίως ξένες πολυεθνικές επιχειρήσεις, που κυριαρχούν σε αρκετούς τομείς (π.χ. τρόφιμα, ποτά, απορρυπαντικά), χωρίς να φαίνεται ότι επικρατούν όροι ανταγωνισμού που να διασφαλίζουν ανταγωνιστικές τιμές. Έχουμε ιδιωτικοποιήσεις, που απέτυχαν οικτρά (π.χ. ναυπηγεία), παρά τις γενναίες κρατικές επιδοτήσεις.

Το κρίσιμο στοιχείο για να λειτουργήσει η αγορά και οι ιδιωτικοποιήσεις και η ωφέλεια της κοινωνίας και της οικονομίας, είναι να λειτουργήσουν αποτελεσματικά

οι θεσμοί της αγοράς: ο ανταγωνισμός, οι ανεξάρτητες εποπτικές, ελεγκτικές και ρυθμιστικές αρχές, η δικαιοσύνη, η δημόσια διοίκηση, η εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η διαφάνεια, ο έλεγχος, η λογοδοσία και η εταιρική διακυβέρνηση στις επιχειρήσεις, τις ΔΕΚΟ, την τοπική αυτοδιοίκηση, την υγεία και την παιδεία.

Οι ιδιωτικοποιήσεις πρέπει να γίνουν με καθαρούς, διαφανείς, αποτελεσματικούς και αναπτυξιακούς τρόπους και με φερέγγυους επενδυτές, ώστε να πείσουν την κοινωνία για την αναγκαιότητά τους και να δώσουν ένα σήμα στις αγορές και τους εταίρους ότι η Ελλάδα αλλάζει, ότι η προσπάθεια αποδίδει.

Νικόλαος Β. Καραμούζης
Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος
Ομίλου Eurobank EFG

Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς
Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής